

AUSCHWITZ EN DE HEELWORDING VAN EUROPA

-nieuwe inzichten, na 60 jaar bevrijding-

Kees Slijkerman

De genezing en heelwording van Europa hangen mede af van onze bereidheid om fouten van ons eigen volk uit het verleden onder ogen te zien en daarvoor vergeving te vragen, zoals Nehemia en Daniël baden: 'Wij hebben gezondigd' (1). Die fouten kunnen we pas echt belijden als we hebben onderzocht wat er werkelijk is gebeurd en gedaan.

De tijd moet daar rijp voor zijn, zo bleek mij op 12 januari 2005 tijdens het congres *Zestig jaar in de schaduw van Auschwitz* (2). Als Nederlands volk en als volken van Europa maken we een bewustwordingsproces door. De paus spreekt in dit verband over de zuivering van de herinneringen. Op de vraag hoe lang het zinvol blijft om vergeving te vragen en hoe vaak je dat moet herhalen zei mgr. dr. Peter Hocken onlangs in Praag: 'Tot die herinneringen zijn gezuiverd' (3). Het is dus net als bij individuele genezing van herinneringen: de genezing is daar als je je die pijnlijke dingen nog wel kunt herinneren maar zonder dat ze nog langer pijn doen.

BEZOEK AAN AUSCHWITZ

In september 2002 bezochten we met 600 leiders en voorbidders van de Katholieke Charismatische Vernieuwing uit heel Europa het vernietigingskamp Auschwitz. Voor mij en velen van ons was dat een zeer aangrijpende ervaring.

De nazi's hadden besloten een aantal categorieën mensen te vernietigen 'om een zuivere bevolking te krijgen'. Vooral de Joden, maar ook bijvoorbeeld de Poolse intellectuelen, de homo's en de sinti en roma moesten volgens de nazi's vernietigd worden. In Auschwitz drong pas goed tot mij door dat dit besluit niet werd uitgevoerd door een clubje gekken maar door het toenmalige overheidsapparaat. De regering, het leger, de politie, de burgemeesters, de spoorwegbeambten en anderen in een groot deel van Europa zorgden ervoor dat deze

categorieën mensen een oproep kregen zich te melden, verzameld werden, op de trein gezet werden, tewerkgesteld werden in een kamp om daar vervolgens naakt en kaalgeschoren te worden vergast. De dode lichamen werden van eventuele gouden tanden ontdaan en daarna gecremeerd. Ik huiver weer als ik terugdenk aan de gaskamer waar we in stonden en uitleg kregen over dat vergassen. Het ging om zulke grote aantallen mensen dat de nazi's voortdurend een capaciteitsprobleem hadden. Om per dag meer mensen te kunnen vernietigen lieten ze een eindje verderop het kamp Birkenau bouwen (waar ook Edith Stein omkwam).

De afgeschoren haren en de afgepakte kleding werden industrieel verwerkt. In de vitrines van het kamp liggen nog resten van de afgeschoren haren - soms nog in de vlecht - van de gedode mensen. Ik vond het te gênant om een foto van te nemen. Maar het staat nog op mijn netvlies.

MEDEVERANTWOORDELIJK

We bezochten de stenen gebouwen waarin de gevangenen moesten overnachten en gemarteld werden. Ook het gebouw waar Maximiliaan Kolbe de hongerdood stierf, nadat hij vrijwillig de plaats van een vader innam. In de kamer bij de ingang van dat gebouw stonden nog de tafels waar de overheidsfunctionarissen achter zaten om 'recht te spreken'. Over de gevangenen die hier werden binnengebracht werd 'een oordeel' uitgesproken en opgeschreven waarom diegene gedood moest worden.

Tijdens de oorlog waren deze feiten al bij velen bekend. De geallieerden wisten van deze vernietigingskampen. Ze bombardeerden veel Duitse steden en militaire objecten, maar niet de spoorlijnen naar Auschwitz. Waarom niet? En hoe medeverantwoordelijk was de Nederlandse bevolking? Vanuit Nederland zijn 102.000 Joden en 215 sinti en roma naar Duitse vernietigingskampen gedirigeerd en daar omgekomen.

VAN ZWART-WIT NAAR GRIJS

De vraag naar onze omgang met dit duistere verleden is in de afgelopen 60 jaar verschillend beantwoord. Dat bleek wel tijdens het genoemde congres. In de eerste 15 jaar na de oorlog ging alle aandacht naar de wederopbouw van ons land: de ellende vergeten en werken aan een nieuwe toekomst. Pas in de jaren zestig en zeventig kwam er veel aandacht voor wat er werkelijk was gebeurd. Zelf herinner ik mij uit de jaren zeventig de televisieserie Shoa die liet zien hoe gewone Joodse gezinnen werden opgepakt en afgevoerd. De heersende opinie in Nederland was in de jaren zestig en zeventig dat er in de oorlog twee groepen waren geweest: goeden en slechten. De nazi's en nsb'ers waren de slechten, wij hadden onderduikers geholpen of zouden dat natuurlijk hebben gedaan.

Tot ongeveer tien jaar geleden werd het beeld bepaald door dit zwart-witpatroon, met aan de ene kant de daders en aan de andere kant de slachtoffers, verzetshelden en onschuldige machteloze omstanders. Pas de laatste tien jaar is een genuanceerder beeld ontstaan. Uit historisch onderzoek blijkt dat de Nederlandse burgerbevolking zowel minder heroïsch als minder neutraal is geweest dan de publieke opinie in de jaren zestig en zeventig had gesuggereerd. Het boek waarin de verschillende nieuwe onderzoeken naar het gedrag van de Nederlandse bevolking in de Tweede Wereldoorlog samen werden gebracht tot een meer compleet beeld heet dan ook *Grijs verleden*. Schrijver Chris van der Heijden was 12 januari een van de sprekers. Zijn boek had bij het verschijnen in 2001 een schok teweeggebracht, voornamelijk omdat het indruiste tegen het gevestigde beeld van het gedrag van de Nederlanders.

SCHOK IN POLEN

Eenzelfde ontwikkeling is te zien in Polen, zo vertelde prof. dr. J.T. Gross uit Polen. Er waren Poolse steden en dorpen waarvan een derde van de bevolking Joods was. Van die Joden hebben weinigen de oorlog overleefd, mede doordat ze door hun 'christelijke' plaatsgenoten werden vermoord. Zoals op 10 juli 1941 in het dorp Jedwabne, waar de 1600 Joodse inwoners door hun mededorpelingen op gruwelijke wijze werden vermoord. Het zeer goed georganiseerde Poolse verzet rapporteerde hierover op neutrale wijze.

Dorpelingen herinneren zich de details van het gebeuren en vertelden erover in de loop der jaren. Toch drong het kennelijk pas in 2001 tot het grote publiek door, toen het boek *De vernietiging van de Joodse gemeenschap in Jedwabne, Polen* een enorme schok veroorzaakte in Polen.

WAT MOETEN WE DOEN?

De rondleiding door Auschwitz maakte mij stil van ontzetting en verbijstering. Wat moet je bidden als je dit gezien hebt? Wat moeten u en ik hiermee als we in woord en daad en in gebed mee willen werken aan de genezing van Europa en aan onze verzoening met het Joodse volk? We weten nu duidelijker dat we als Nederlanders ook hebben meegewerkt aan de vernietiging van het Joodse volk. Ook al deden veel Nederlanders dat alleen omdat ze onder grote druk gezet werden door de nazi's en hadden we niet alle keus en was het gevaarlijk om onderduikers te helpen, toch zijn we medeschuldig. Ons gezamenlijke aandeel in de schuld (groot of klein) mogen we belijden en we mogen daarvoor vergeving ontvangen. Het ontkennen van iedere medeverantwoordelijkheid vertraagt het genezingsproces.

GEBED VAN DE PAUS

Op 12 maart 2000 was er in Rome voor het oog van heel de wereld een belijdenis van zonden en vraag om vergiffenis. De *belijdenis van de zonde tegen het volk Israël* werd uitgesproken door Kardinaal Cassidy. Hij zei: 'Laat ons bidden dat de christenen, het lijden indachtig dat het volk van Israël in de loop van de geschiedenis te verduren heeft gehad, de zonden weten te erkennen die door velen van hen zijn begaan tegen het volk van het Verbond en de zegeningen, en zo hun hart mogen zuiveren.'

Daarop bad de paus:

'God van onze vaders,

U hebt Abraham en zijn afstammelingen uitgekozen om uw Naam te brengen aan de volkeren: wij zijn diep bedroefd over de gedragingen van hen die in de loop van de geschiedenis hen, uw kinderen, hebben doen lijden.

U vragend om vergiffenis willen wij ons verplichten in oprechte broederlijkheid te leven met het volk van het Verbond.

Door Christus, onze Heer.

Voetnoten

(1) Nehemia 1,6-7; Daniël 9, 4-20.

(2) Te Utrecht georganiseerd door de Katholieke Raad voor Israël samen met de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht.

(3) Peter Hocken zei dit op de Europese vergadering van nationale vertegenwoordigers van de Katholieke Charismatische Vernieuwing, 11 september 2004.

(4) Kerkelijke Documentatie 28 nr. 4 (1-9-2000), pag. 47.

#

Met toestemming overgenomen uit BOUWEN AAN DE NIEUWE AARDE, tijdschrift voor katholieke charismatische vernieuwing, jaargang 33, nummer 2, 18 maart 2005. Besteladres: info@kcv-net.nl

Een aanvulling op dit artikel is het vervolgartikel van dezelfde auteur,
Nieuwe houding tegenover het Joodse volk, 0251 op www.stucom.nl.

Zie ook de rubriek Joden - christenen op www.stucom.nl.

Dit is 0254 op www.stucom.nl.